

NEKA STILSKA I TEKSTOLOŠKA PITANJA U ČESMIČKOGA

(UZ PJESMU DE ARBORE NIMIUM FOECUNDA)

Vladimir Vratović

Iako se za citiranje služim Akademijinim izdanjem iz 1951, koje je svima dostupno¹, već se iz podnaslova moga članka razabire da neke lekcije moram ispraviti, i to prema mađarskom izdanju *Jani Pannonii Opera, Latine et Hungarice*, ed. V. S. Kovács². U tom je pak izdanju i tekst naše elegije i većine drugih Panonijevih pjesama preuzet iz izdanja *Jani Pannonii Poemata*, ed. S. Teleki et S. Kovásznay³.

Dakle, ove lekcije valja ispraviti, što ima i reperkusije na šopovu prijevodu. U podnaslovu, kako sam ga gore naveo, a ne bez *nimum*. Umjesto *parvis* u st. 2 valja *pronis*, umjesto *Quo nucis* (st. 11) valja *Quam nucis est*. Nakon st. 12, koji započinje *Fructibus, ob fructus* . . ., u Akademijinu izdanju nedostaju ova dva stiha:

Hac mercede fuit genetrix Agamemnonis uxor,
Vel quae celatum misit in arma virum.

U 4. strofi (st. 15 Akad. izd.) mjesto . . . *voluit dum gignere nupta* . . . treba . . . *nolint ut gignere nuptae*. U st. 28 (strofa 7.) mjesto *In vacuis mora Innocui foliis*, a početak idućeg stiha (u strofi 8) umjesto *At tu qui transis* mora glasiti *At te qui transis*.

Usporedio sam tekst i sa Sambukovim⁴ izdanjem u Beču 1569. Osim na tri mjesta s tiskarskom pogreškom tekst je u Sambuka isti,

osim naslova, koji glasi *De arbore foecunda*, i podnaslova što ga ima Sambucus: *Arbor loquitur*.

Jasno je da je zbog razlika u lekciji i Šopov prijevod drukčiji, dakle pogrešan. Osobito se to očituje, na primjer, u strofi 1. (st. 2: zbog *pronis* mjesto *parvis*), pa u strofi 4. gdje pogrešna lekcija (*voluit dum...*) nije ni bila prevedena (a treba: da netom udate ne žele roditi). Najteža je pogreška, dakako, u 7. strofi (zbog krive lekcije *in vacuis* mjesto *innocui*): budući da se *innocui* može vezivati samo s genitivom *decoris*, prijevod nikako ne može biti »Samo u praznome lišću...« nego »Samo u lišću nalazi se (nazočna je) neoskvrnjena ljepota«.

Ogleda li se sada s aspekta cjelovitosti pjesme njezin leksik i posebice stilizacija nekih mjesta — uključujem u tu interpretaciju svakako i netom citirani stih *Samo u lišću..!* — ,očiglednom mi se čini povezanost na estetskoj razini (dakle i idejnoj, pa i političkoj?) nekih izričaja. Evo ih nekoliko: par znakovitih opozicija *recto... vertice* naspram *pronis ... cacuminibus* (sc. *verro*) u st. 1—2 i *externa... alienae pondera molis* naspram *foetibus ipsa meis* u st. 3—4. U dvo-stihu *Hac mercede fuit...* (v. gore), što je u Akad. izdanju ispušten, na mitološkom primjeru u st. 1 (Agamemnonove žene Klitemestre) i u idućem stihu (očigledno Amfiarajeve žene Erifile) — a obje su žene ubili sinovi Orest odnos. Alkman — ilustrira pjesnik tezu, započetu dva stiha prije (... *ob fructus laeditur illa suos*) i nastavljenu u još četiri iduća stiha. Sljedeći bi primjer bio u dvostihu *Aut ubi mox teneris...*, gdje se ističe sintagma *abortivas ... opes*, tj. kako sreće da je vjetar otrgnuo prerano rođene plodove (može li dakle i značenje: prerano rođenu političku vlast, polit. upliv?!). I napokon, gore citirani i ispravljeni stih *Innocui foliis forma decoris adest*.

Valja nam primijetiti da je ova elegija, kako tvrdi izdavač izdanja prema kojemu ispravljam tekst (na str. 522), nastala u listopadu 1468. A tada je urota protiv Korvina bila već dobrano u toku.

Dvojstvo opozicijskih parova — evo ih redom glavnijih: *vrh* naspram *nizine*, *tuđi* naspram *vlastitoga*, *majke* naspram *plodova* (*sino-va*), *zreo* naspram *prerano rođenoga*, *neoskvrnjen* naspram *prepunoga* (*otežaloga*) — ne predstavlja li na stilskom planu dvojstvo misaono, političko? Pogotovu ako uzmemo da stablo predstavlja pjesnika, dakle da na usta voćke alegorijski govori sam pjesnik. S time bi u skladu bila sklonost, kako je zapaža Goleniščev-Kutuzov⁵, Česmičkoga prema

skeptičkom materijalizmu npr. Lorenza Valle. Dakle bi opozicijski parovi, kako smo ih naprijed ogledali, stilski iznikli iz temeljne misaone intonacije.

BILJEŠKE

¹ *Ivan Česmički-Ianus Pannonius. Pjesme i epigrami.* Tekst i prijevod. Preveo Nikola Šop, Zagreb 1951, JAZU, Hrv. lat., knj. 2. To se naše izdanje — tvrdi R. Gerézdi u *Janus Pannoniustól Balassi Bálintig*, Budapest 1968 — temelji na izdanju Ivanovih djela od I. N. Conradija u Budimu 1754; a za njega je već Teleki kazao da je »admodum castrata et mirifice corrupta«!

² S paralelnim mađarskim naslovom: *Janus Pannonius, Munkái, Latinul és Magyarul*, Budapest 1972.

³ *Iani Pannonii Poemata, quae uspiam reperiri potuerunt omnia*, I—II, Traiecti ad Rhenum 1784.

⁴ *Iani Pannonii... quae uspiam reperiri adhuc potuerunt, omnia. Opera Ioannis Sambuci...* Viennae Austriae 1569.

⁵ Na str. 173 u I. svesku talijanskog prijevoda: *Il Rinascimento italiano e le letterature slave dei secoli XV e XVI*, a cura di Sante Gracioti e Jitka Křesálková, Milano 1973.